

HÄMEENLINNA 21 AULANGONLINNA

Rautakautisen muinaislinnan alueella tapahtuneen kahvilarakennuksen laajennuksen perustuksen kaivamisen valvonta 29. - 30.5.2000

Nina Strandberg 2000

1. JOHDANTO

Aulangon puistometsään suunnitellun entisen metsänvartijan asunnon peruskorjauksen, kahvilarakennuksen uusimisen ja ekokäymälä/varaston suunnittelu aloitettiin marraskuussa 1999. Kuitenkin oli käynyt niin, että rakennussuunnitelmat eivät valitettavasti olleet tulleet lausunnonle Museoviraston arkeologian osastolle, vaikka Aulangon näkötorni ympäristöineen on muinaismuistolain rauhoittama kiinteä muinaisjäännös. Asia selvisi vasta kun rakentamisen keväällä 2000 piti alkaa.

Rakennussuunnitelmat koskivat tornikahvilan ympäristöä (ent. metsänvartijan asunto), joka kuuluu linnamäen lakiosaan. Paikalla tehdyissä kartoituksissa on tältä alueelta todettu mahdollista linnamäen varustukseen kuuluvaa vallin pohjaa. Metsänvartijan asunnon rakentamisen yhteydessä osa vallia on jo tuhoutunut, mutta mahdollisesti rakennuksen luoteispuolella ollutta vallia on säilynyt.

Kun metsänvartijan asunnon vieressä uudisrakennuksen perustan kaivaminen toukokuun lopussa 2000 alkoi, Museoviraston tutkija valvoi aikaisemmissa rakennustoimissa koskemattomaksi jääneen osan kaivamista. Metsäntutkimuslaitos sitoutui muinaismuistolain edellyttämän tutkimuksen kustannuksiin laaditun kustannusarvion mukaisesti, summa oli 22 000 mk. Tarkastuksen maastossa teki Nina Strandberg 29.-30.5.2000, ja raportti valmistuu kesäkuun kuluessa.

Helsingissä 21.6.2000

Nina Strandberg

2. ARKISTOTIETOJA

Kunta: Hämeenlinna

Kylä: Luhtiala

Tila: RN:o 1:45

Maanomistaja: Suomen valtio

Kiinteistötunnus 109 415 0001 0045

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, 1989 Hki.

Koordinaatit: X = 6768 00-45
Y = 2525 43-73
Z = 80-153
koordinaateissa on huomioitu myös
linnan rinneosat

Kohde: Aulangonlinna

Aiemmat tutkimukset:

1886	Hjalmar Appelgren, tarkastus
1897	A. O. Heikel, kartoitus
1921	Julius Ailio, tarkastus
1935-36	Jouko Voionmaa, inventointi
1939	Esko Sarasmo <i>Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi s. 10-11, kohde n:o 12.</i>
1949-50	Jouko Voionmaa, kaivaus <i>ei kaivausraporttia</i>
1951	Jorma Leppäaho, tarkastus
1984	Jyri Saukkonen, inventointi <i>kohde 54</i>
1998	Tuula Heikkurinen-Montell, tarkastus <i>Tarkastusmatka liittyy näkötornin alueelle kaivettuun kaapeliin.</i>

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

- 1891 Hjalmar Appelgren
Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII, n: 65, s. 34.
- 1878 A. O. Heikel
Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugonionde Häftet. s. 49-50.
- 1934 Matti Sauramo
Eräistä Hämeen muinaislinnoista. SMYA XL, s. 212.
- Jouko Voionmaa
Selostus käynnistään linnalla 1952.
Säil. arkeologian os. top. arkistossa.
- Hämeenlinnan kiinteät
esihistorialliset muinaisjäännökset,
n:o 23. Kanta-Hämeen
seutukaavaliitto,
muinaisjäännösluetteloita.
Museovirasto, esihist. toimisto.

3. AULANGONLINNAN TUTKIMUSHISTORIAA

Muinaislinna sijaitsee Aulangonjärven länsirannalla, 2,1 km Hämeen linnasta pohjoiskoilliseen. Suurin osa muinaislinnan alueesta, sen pohjoispuoli, on Aulangon luonnonsuojelualue. Linnan järvenpuoleinen sivu on äkkijyrkkä ja sen luoteis-, länsi- ja eteläpuoliset rinteet ovat penkereisiä ja kauempana on loivempaa rinnettä. Tälle penkereelle olisi tarvittu koko 80 m:n matkalle varustuksia, jos vuori on aiottu rakentaa muinaislinnaksi. Linnan laki on läpimitaltaan n. 100 m ja Aulangon vuorelle oli rakennettu ensimmäinen, puinen näköalaviljonki jo puiston perustamisen aikaan 1880-luvulla. Nykyinen vuoren laella oleva näkötorni on rakennettu 1906-07 ja tämän lounaispuolella on 1905 rakennettu entinen metsänvartijan asunto, nykyinen kahvilarakennus ja puistokäytäviä. Kumpikin rakennus on suojeltu asetuksella. Tutkimuksissa vuoren lakialueelta on löydetty jälkiä tulisijasta ja mahdollisista rakennusten pohjista.

Aulangon linnasta kerrotaan "Åbo tidningarissa " N:o 7, v. 1774 seuraavaa: "Aulangon linna sanotaan ennen olleen varustus eli linnoitus 1/4 peninkulmaa Hämeenlinnan

kaupungista Aulangon järven vieressä, korkealla vuorella, johon pääsee ainoastaan yhdeltä puolen, mutta 3 muuta puolta sanotaan olevan pääsemättömiä ja jyrkkiä. Tämä linna olisi tullut hävitetyksi Hämeenlinnaa rakennettaessa. Vanhat ihmiset juttelevat, että heidän nuoruudessaan paikalla vielä oli jätteitä vanhasta rakennuksesta ja että liikuteltavat kivet, jotka aikojen kuluessa jyrkän teeltä ovat tulleet alasvieritetyiksi, osittain vielä loikovat vuoren juurella, osittain ovat taloudellisiin tarpeisiin käytetyt". (Appelgren 1891:34 ja Heikel 1878:49-50).

Aulangon vuorta on siis pidetty esihistoriallisena linnavuorena ainakin vuodesta 1775 lähtien. Vuoren loivilla, ei Aulangonjärven puoleisilla rinteillä on katsottu Appelgrenin aikana olleen vuorta puoliympyrässä kiertävä, n. 100 m:n pituisessa kaaressa osaksi puiden ja pensaiden peitossa ollut nurmettunut, 1 m korkea ja 5-7 m leveä kivivalli, joka on paikoin pahoin tuhoutunut. Voionmaan tutkimuskertomuksessa vuosilta 1935-36 todetaan, että nykyistä tutkimusta haittaa se, että sekä penkereelle että vuoren päälle on rakennettu teitä ja rakennuksia, joiden rakennustoissa vallia on tuhattu (tilanne on sama kuin Ailion kartassa vuodelta 1921, kartta s. 7). 1930-luvulla Voionmaan katsoi, että vuoren länsiosan penkereellä oli parhaiten säilynyttä vallia, jossa oli maansekaista kivikkoa matalana kohoumana. Samaten vuoren luoteispäässä tien reunaan asti on varustuksen perustusta.

Vuoren luoteis-, länsi- ja eteläpuolella sijaitsevaa vallia ei ole tutkittu tarkemmin, mutta on arveltu sen sopivan paremmin muinaislinnan varustusten pohjaksi kuin muinaiseksi rantaterassiksi.

4. TARKASTUS VUONNA 2000

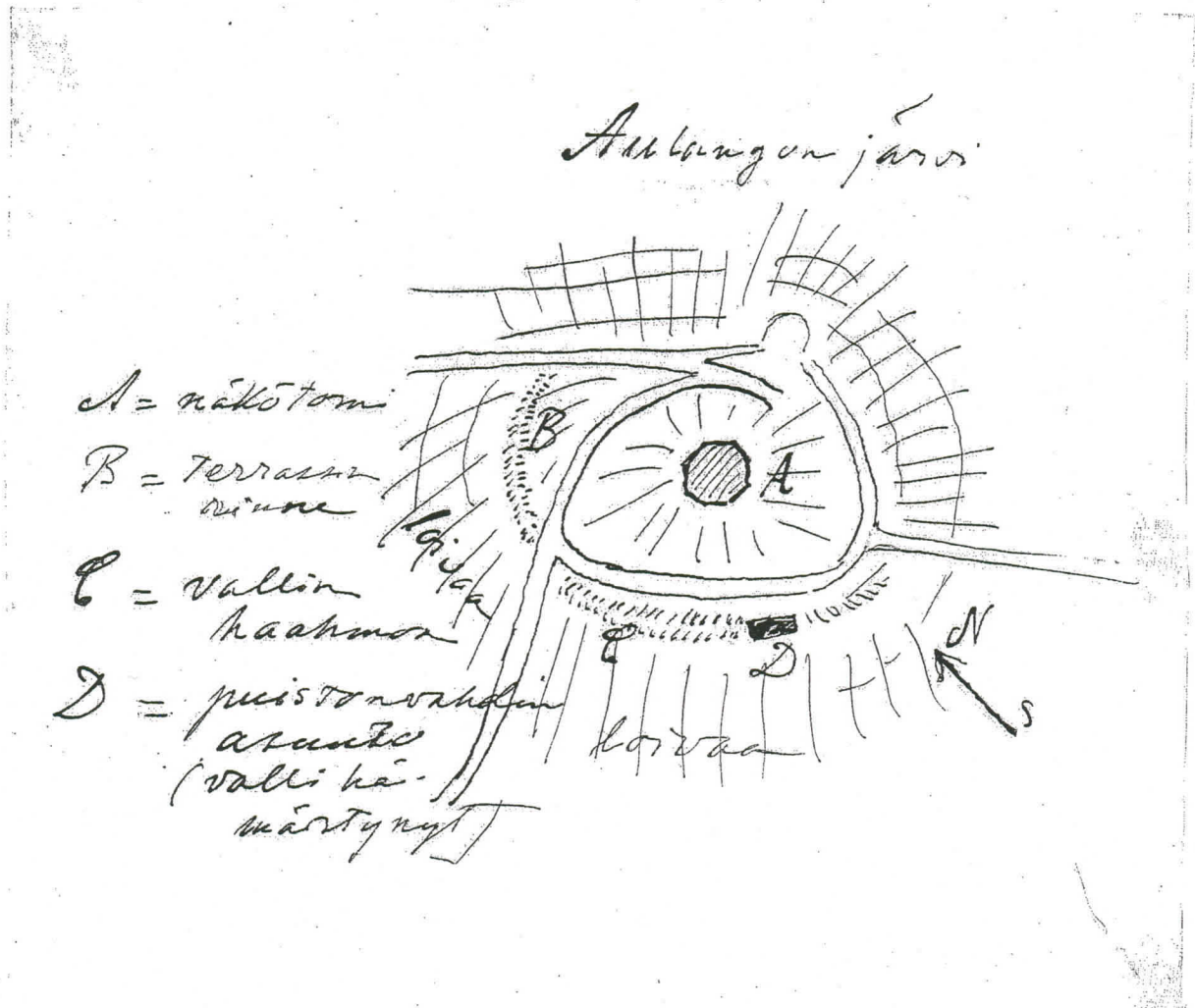
Entisen metsänvartijan asunnon luoteispuolelle tullaan rakentamaan kesäkahvilan terassi ja piharakennus. Välittömästi asetuksella suojellun metsänvartijan asunnon vieressä ollut entinen kahvilarakennus oli purettu ja sen pohja oli myllättyä ja käsiteltyä maata eikä tämän kohdan rakentamiselle ole muinaismuistolain asettamaa estettä.

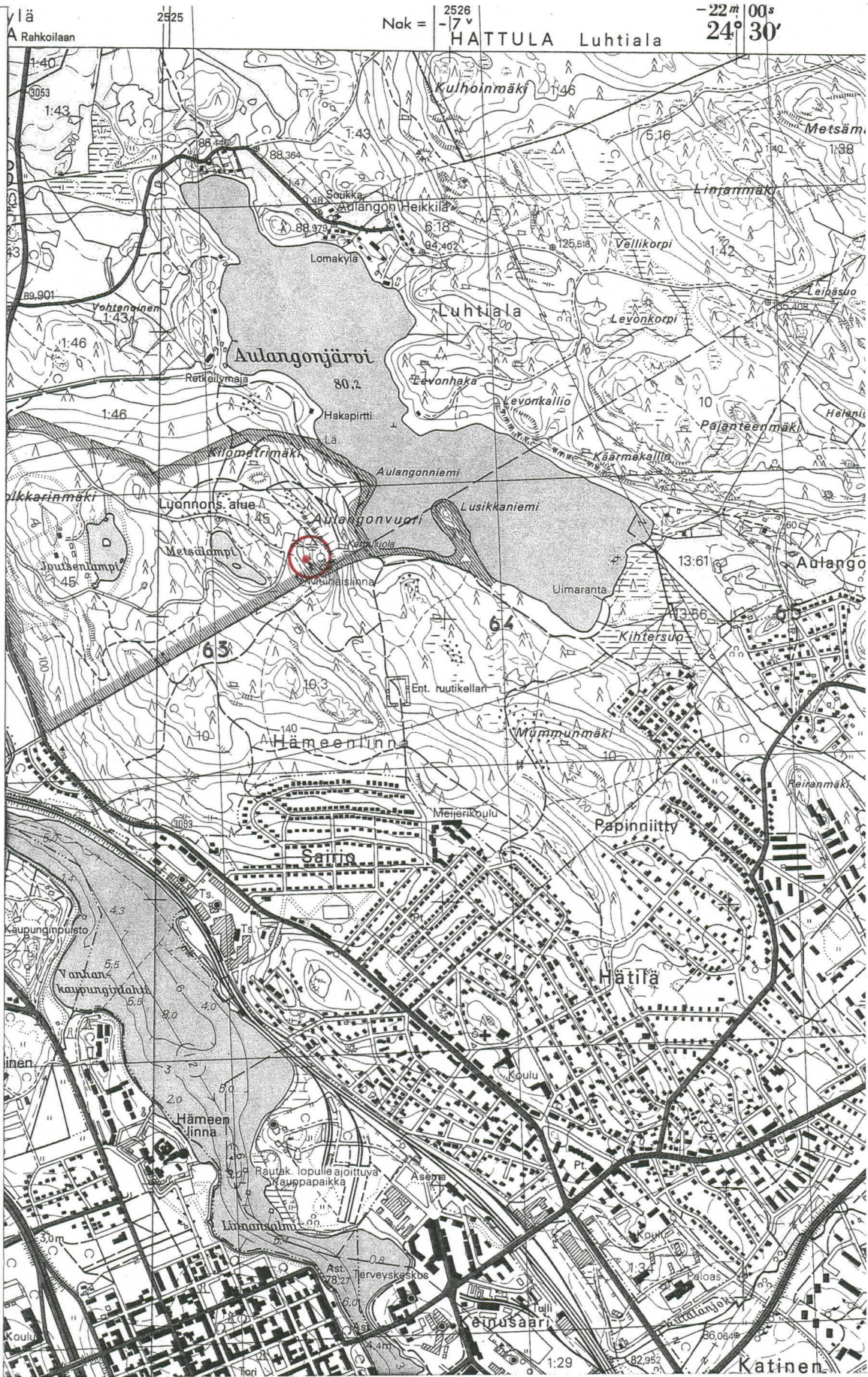
29.6.2000 kaivaustyö aloitettiin poistamalla kauhakuormaajalla pintahumus mahdollisten vallien pintakerrosten toteamiseksi. Tämä toteutettiin koko alueella. Koska pinnassa ei ollut mitään kiinteämpään vallirakennelmaan viittaavaa, kaivettiin tämän jälkeen suoraan kallioon asti. Perustuskuopan länsiosassa humuksen alta paljastui kallio joka laski koilliseen päin. Perustuskuopan itäreunalla kalliossa oli kuoppa, jossa saven päällä oli karkeaa täyttöhiekkaa ja kaikenkokoisia kiviä. Kivien seassa oli kanto. Kuopan lounaisreunaan tehtiin vielä kauhakuormaajan kauhan levyinen oja reunaan saakka. Ojassa oli paksu humuskerros ja humuksen seassa satunnaisia, erikokoisia kiviä.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on kerrottu itsestään vierineistä tai ihmisen vierittämistä kivistä, joita lojuu linnavuoren juurella tai niitä on hyödynnetty kaupallisesti. Osa kivistä varmaan on sellaisia. Lisäksi tien, joka erkanee parkkipaikalta näkötornille vievästä tiestä kahvilarakennukselle ja joka kiertää idästä näkötornille (kartta s. 7), pengerrys ja tasaus-työt ovat aiheuttaneet kivien ja maa-aineksen siirtymistä.

Lopputuloksena oli, että ainakaan tällä kohdalla ei sijainnut vallitusta tai muutakaan esihistoriallista kiinteää muinaisjäännöstä.

Karttakopio vuoden 1921 Julius Ailion tarkastuskertomuksesta

Pk 2131 09 Hämeenlinna

tarkastuskohta merkitty punaisella

K1

Pemustuskuopan
länki-reuna.

K2

Kaerajon
eteläreuna,

H3 Perustuslaivan itäreunaa

H4 Perustuskuopan itäreunaa